

Василь Футала

СУЧАСНА ВІТЧИЗНЯНА ІСТОРІОГРАФІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО ОБ'ЄДНАННЯ

Проаналізовано праці сучасних українських істориків, присвячені діяльності УНДО. Показано пріоритетні напрями досліджень, персоніфіковано внесок учених у вивчення наукової проблеми, звернено увагу на процес прирощування наукових історичних знань, виокремлено питання, що потребують подальшого розгляду.

Ключові слова: історіографія, історіографічне джерело, УНДО, національно-демократичний рух, політична тактика, Західна Україна.

У період розбудови незалежної Української Держави, формування громадянського суспільства зростає зацікавлення дослідників у ретроспективному відтворенні суспільно-політичних процесів у нашій країні. Особливий інтерес викликає багатий досвід партійно-політичного життя Західної України міжвоєнного періоду ХХ ст. Актуальною і повчальною для нинішніх українських політиків є діяльність Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО), спрямована на втілення у життя ідеї відродження української нації та її державності.

Створена за останні два десятиріччя фахова література з літопису УНДО вимагає її наукової експертизи, що, безумовно, сприятиме продовженню пошукової роботи. Окремі фрагменти історіографії українського національно-демократичного руху висвітлили К. Кондратюк, М. Кучерепа, С. Віднянський, А. Зашкільняк та інші автори у публікаціях, присвячених становищу західноукраїнських земель у складі Другої Речі Посполитої та українсько-польським взаєминам у міжвоєнний період. Значним ступенем узагальнення позначена спеціальна розвідка М. Кугутяка [1], яка не втратила свого значення й тепер. Однак після її опублікування накопичилося чимало історіографічних фактів (у тому числі й створених названим автором), які ще не стали предметом аналітичного розгляду. Тому метою статті є з'ясування сучасного стану, повноти і достовірності вивчення діяльності УНДО, виявлення недостатньо досліджених питань та вироблення рекомендацій для подальших наукових пошуків. До предметно-об'єктного поля цього дослідження потрапили лише ті пам'ятки минулого, які відбивають процес нарощування і поширення у просторово-часовому вимірі наукових історичних знань з означеної проблеми.

Наявні історіографічні джерела засвідчують, що після 1991 р. зусиллями провідних українських учених знято ідеологічні нашарування часів комуністичної епохи, переосмислено основні віхи історичного минулого західних українців, об'єктивно визначено місце і роль національно-державницьких сил у боротьбі за незалежність і соборність України. Написані на багатій джерельній базі та нових методологічних засадах праці М. Кугутяка, М. Швагуляка, Я. Грицака, С. Кульчицького, О. Красівського, С. Качараби та ін. містять всебічну характеристику правового, економічного та політичного становища західних земель України у складі Другої Речі Посполитої, розкривають особливості партійно-політичної структури регіону.

Звісно, для сучасного історієписання важливими є досягнення, насамперед концепти, представників академічної науки. Зокрема, в узагальнювальній роботі С. Кульчицького [2] окреслено проблематику національно-демократичного руху міжвоєнного періоду, висвітлено основні етапи його еволюції, суть політичних програм. Учений підкреслив провідну роль націонал-демократії у визвольних змаганнях західних українців, її консолідуючий, творчо-конструктивний вплив на суспільство. За його словами, УНДО “змінювало тактику, але завжди залишало незмінними основні цілі: утвердження державних прав українського народу, забезпечення його права жити власним життям, не підпорядковуватись наказам із Варшави чи Москви, Бухареста чи Праги” [2, с. 294].

Ключові питання політичного розвитку західноукраїнських земель у 1920–1930-х рр. розкриває й синтетична праця І. Васюти [3]. Нові підходи до осмислення проблеми національного руху дали змогу авторові розкрити процес оновлення, відповідно до зміни політичної ситуації, стратегії і тактики українських політичних партій, передовсім УНДО, в їх боротьбі за національне відродження українства і торжество його державницьких ідеалів, показати зв'язки українського політикуму з польськими та іншими партіями, структури яких діяли в краї. Для автора важливим було також визначити національні й соціальні пріоритети у програмах та суспільній практиці українських політичних середовищ, розкрити їхню орієнтацію на зовнішні або власні сили і в цій площині простежити формування на різних етапах міжпартійних союзів.

У п'ятому томі "Політичної історії України. XX століття" також знайшли відображення питання, пов'язані з розвитком української суспільної і політично-партійної структури на західноукраїнських землях у міжвоєнний період. На жаль, автор третього розділу книги Р. Симоненко продемонстрував традиційний підхід до історичної типології політичних партій, за яким вони ідентифіковані у стосунку до відповідної ідеології і соціальної групи. Про це свідчить хоча б той факт, що він назвав УНДО "головною буржуазною партією Західної України" [4, с. 502]. Як відгомін історичного мислення "епохи застою" звучить і така теза: "І все ж у Східній Галичині авторитет УНДО, підірваний запопадливим співробітництвом з польською владою, падав" [4, с. 527].

Проте основний масив історичних фактів оприлюднено в монографіях і статтях. Ретроспективний аналіз передумов та обставин, що призвели до необхідності згуртування західноукраїнських національно-демократичних сил у 1923–1925 рр. здійснили І. Васюта [5], І. Соляр [6], М. Кугутяк [7, с. 256–308] та ін. Дослідження І. Соляра, присвячене першому періодові діяльності УНДО (1925–1928 рр.), докладно розкриває політичну платформу Об'єднання, процес організаційно-політичного становлення й участь УНДО у виборчих кампаніях до самоврядних органів і польського парламенту. Доведено, що в нелегких умовах другої половини 1920-х рр. націонал-демократам вдалося розширити свою діяльність у Галичині (у 1926 р. було 43 повітові і міські організації, а у грудні 1928 р. – 74), посилити вплив у культурно-освітніх і спортивних товариствах. Автор справедливо вважає, що "у всіх політичних акціях УНДО виступало як партія національної єдності, національної солідарності" [8, с. 42].

В оригінальний спосіб розглянув особливості суспільно-політичної ситуації у західному регіоні України І. Федик. Він акцентував на ролі психологічного чинника – ставлення провідних українських політичних сил до Польщі, – який "спрацьовував на рівні національної свідомості, сконцентровуючи політичну енергію партійної еліти та широкого українського загалу в єдину силу, спрямовану проти окупаційного режиму" [9, с. 61]. Тобто, цей чинник був рушієм політичної боротьби в тогочасному польському суспільстві, він виконував не тільки націєзахисну, а й об'єднувальну функції для українських політичних середовищ. Автор безсумнісно стверджує, що негачія націонал-демократів до Польської держави зазнавала змін, інколи модифікувалася в позитиви, а це, своєю чергою, впливало на політичну тактику [9, с. 65].

Діяльність УНДО від часу його заснування до початку 1930-х рр. найповніше висвітлив М. Кугутяк [7, с. 286–455; 10]. Предметом посиленої уваги дослідника стали організаційно-політична діяльність націонал-демократів, вироблення стратегії і тактики партії, участь у виборчих кампаніях та парламентська діяльність, масово-політична робота та боротьба за консолідацію національних сил. До авторського позитиву відносимо спробу вивчити організаційну структуру та соціальний склад УНДО. З'ясовано, що на кінець 1926 р. націонал-демократи мали міцні осередки в 16-ти повітах Тернопільського воєводства, у стількох повітах Львівського і в 11-ти Станіславівського [7, с. 317]. До кінця 1928 р. було створено п'ять повітових народних комітетів у Краківському воєводстві [7, с. 320]. Причинами низьких впливів УНДО на північно-західних українських землях, на думку автора, були, по-перше, особливості суспільно-політичних настроїв українського населення Волині, Холмщини, Полісся та Підляшшя і, по-друге, політика регіоналізації окремих українських земель, яку здійснював польський уряд. М. Кугутяк наголосив, що дуже гострою в УНДО була проблема вікового складу: розчарувавшись у ліберальній політиці, західноукраїнська молодь шукала розв'язання гострих суспільних проблем у новій ідеології й національно-революційних методах її здійснення. Цей процес позначився на динаміці націонал-демократичного руху і вів до поступового перетворення УНДО у партію середнього і старшого покоління [7, с. 323].

Чільне місце в науковому доробку М. Кугутяка посіло питання внутрішньопартійної боротьби навколо політичної стратегії і тактики УНДО [7, с. 349–370]. З'ясовано, що, незважаючи на гостре протиборство партійних угруповань, керівництво УНДО зосереджувалося у руках центристської групи, яка стояла на соборницько-незалежницьких позиціях, відстоювала політику орієнтації на власні сили. Вміло лавіруючи між політичними групами, центристи у принципових питаннях схилилися до національно-радикального крила, виступаючи проти автономістів, а також усе більше дистанціювалися від радянофілів. У цьому контексті розглянуто основні напрями практичної політики, форми і методи діяльності партії. Логічним є підсумковий висновок М. Кугутяка: кінець 1920-х рр. став кульмінаційною точкою піднесення західноукраїнської націонал-демократії за всі міжвоєнні роки [7, с. 450, 462].

Зроблені перші кроки у дослідженні діяльності повітових організацій УНДО. Так, І. Соляр показав процес організаційного становлення Повітового народного комітету на Перемишльщині та основні напрями його діяльності – виборчі акції, шкільні плебісцити, захист селян у судах тощо [11]. В іншій статті І. Соляр дослідив діяльність Народної організації українців м. Львів (НОУЛ), яка мала статус міської організації УНДО. Дослідник зосередив увагу на таких аспектах, як мета і структура НОУЛ, функціонування її низових ланок – дільничних народних організацій та основні напрями їх роботи [12]. Документи з архівів Львова, Тернополя, Варшави, а також матеріали періодики дозволили І. Скочилиасу показати Повітовий комітет УНДО у Борщівському повіті як одну з ключових ланок організаційної мережі партії.

З'ясовано, що партійні гуртки діяли у Борщеві і ще у п'яти населених пунктах. У тих місцевостях, де не вдалося заснувати низові осередки, призначено “мужів довір'я” (у вересні 1928 р. їх було 45) [13, с. 12]. І. Скочилиас численними прикладами проілюстрував повсякденну роботу Повітового комітету, персоніфікував його, але діяльність низових ланок висвітлив принагідно.

Використання політичними силами Західної України законодавчих органів Польщі проаналізував О. Зайцев. У низці публікацій він показав участь провідних українських партій, зокрема УНДО, у виборах до польського сейму і сенату, діяльність Української парламентської репрезентації, перипетії міжпартійної боротьби [14; 15]. Політичний складник виборів до місцевих органів самоврядування у міжвоєнній Польщі комплексно дослідили М. Іваник і С. Кондратюк. Вони з'ясували, що ставлення українських політичних сил до самоврядних інституцій було невиразним, воно мало непослідовний характер. Реально тільки націонал-демократи володіли необхідними людськими і матеріальними ресурсами для проведення своєї політичної лінії у сфері самоврядування. Проте практично до 1927 р. ця ділянка роботи залишалася на маргінесі як УНДО, так і інших партій [16, с. 224–231].

У полі зору дослідників перебував процес зміни політичної лінії УНДО у 1930-х рр. Політику “нормалізації” 1935 р. одним із перших фахово дослідив А. Зашкільняк. Ретельно вивчивши українські та польські джерела, зокрема особисті матеріали відомого у міжвоєнній Польщі українофіла, впливового політика графа Я. Лося, учений з'ясував причини чергового українсько-польського замирення, мотиви, якими керувалися обидві сторони при досягненні порозуміння [17; 18]. Перехід УНДО на рейки “реальної політики”, на думку автора, був ризикованим кроком, який міг закінчитися провалом і падінням авторитету партії за умови недотримання угоди польською стороною. У підсумку так воно і сталося. А. Зашкільняк з'ясував і причини, які перешкодили налагодженню українсько-польських відносин, а саме: історичні традиції та стереотипи, що тяжіли над польською та українською громадськістю; несприятливий вплив міжнародних обставин; хибне уявлення польських політиків про неготовність і незрілість української спільноти до самостійного державного життя. Концептуально визначеністю позначені й публікації М. Швагуляка. За його спостереженнями, ініціатива у консолідаційних процесах українського громадсько-політичного життя 20–30-х рр. ХХ ст. виходила від УНДО. Проте формування нової партійно-політичної структури наштовхнулося на суттєві перешкоди, як-от: польсько-українська угода 1935 р., опір з боку діячів легального національного табору (консервативних організацій, соціалістичних партій та ін.) прагненню УНДО виступати від імені всіх українців Польщі тощо. І лише внутрішня консолідація Об'єднання на початку 1939 р. мала наслідком приєднання керівництва цієї партії до Контактного комітету й перетворення його у такий спосіб на представницький орган усіх українських легальних політичних структур [19, с. 165; 20, с. 81].

До наукового пошуку долучилися й представники нової генерації істориків. Б. Хруслов звернув увагу на протистояння політичних угруповань в УНДО навколо його програмних засад, показав ідейно-політичну еволюцію Об'єднання на прикладі політики “нормалізації” 1935 р. На його думку, зусилля партії перевести польсько-українські суперечності в річище конструктивного діалогу і цього разу не мали успіху, особливо за умов утвердження в Польщі напівавторитарного режиму [21, с. 14]. Своє бачення українсько-польського порозуміння 1935 р. подала І. Бурковська. Вона вважає, що тоді політичний компроміс був неможливий не стільки через непослідовність тактичних кроків УНДО, скільки через небажання польської сторони виконувати свої зобов'язання перед українцями [22]. У публікації, присвяченій зовнішньополітичній діяльності УНДО, авторка стверджує, що програна справа “пацифікації” у Лізі націй спричинила “скочування організації на угодовські позиції” [23, с. 144]. На наш погляд, такий висновок є дещо спрощеним, бо зовнішньополітичний аспект політики “нормалізації” набагато ширший.

Комплексний аналіз зовнішніх орієнтацій УНТП-УНДО здійснив І. Соляр [24]. У ставленні до Польщі, як ствердив автор, націонал-демократи балансували між ідеєю негації Польщі і прагненням здобути національно-територіальну автономію у складі польської держави. Лише наприкінці 1930-х рр. вони усвідомили загрозу повного відсторонення українського чинника від впливу не тільки на внутрішню і зовнішню політику Другої Речі Посполитої, а й на українське організоване життя в Галичині, небезпеку для українців стати лише національною меншиною в Польщі. Неоднозначним було й ставлення партії до радянської України: від визнання УСРР етапом до здійснення української державності до гострої критики політичного ладу й політичної системи на Наддніпрянщині, рішучого засудження грабіжницької політики СРСР щодо радянської України. І. Соляр довів, що на міжнародній арені УНДО виступало єдиним представником всеукраїнських інтересів.

Предметом дослідження О. Кондратюк стало земельне питання в політиці західноукраїнських політичних партій у міжвоєнне двадцятиріччя [25]. Порівняльний аналіз партійних програм засвідчив, що обґрунтовані й привабливі для різних прошарків селянства аграрні положення розробили націонал-демократи, домагаючись конфіскації поміщицьких, державних і церковних земель та передачі їх українському малоземельному селянству без викупу. Кращою формою організації села вважалася кооперація, селянські спілки. На думку авторки, розв'язати аграрну проблему в Західній Україні на користь місцевого населення в той період було неможливо через антиукраїнську політику польської влади і брак єдності українських партій.

Дослідження діяльності українських партій національно-демократичного спрямування на Волині започаткував М. Кучерепа. У низці публікацій він акцентував увагу на організаційній та масово-політичній роботі УНДО, участі націонал-демократів у виборах до польського парламенту. Історик з'ясував, що УНДО досягло найбільших успіхів у створенні на Волині розгалуженої мережі кооперативних організацій [26; 27].

Відтворити цілісну картину функціонування українських національних партій на Волині у міжвоєнний період поставив собі за мету Я. Цецик, яку переважно зреалізував у кандидатській дисертації. Згідно з його висновками, УНДО через об'єктивні причини не здобуло в регіоні міцних позицій. Основними формами його діяльності була участь у виборах до органів місцевого самоврядування та на парламентських виборах 1928 і 1930 рр., проведення посольських віч, партійних нарад і конференцій, розповсюдження преси, організація плебісцитів на захист освіти від колонізації тощо. Нормалізаційна політика проводу УНДО, на думку дослідника, призвела до виключення Волині з активного політичного життя, тому позиції національних партій у краї послабилися [28, с. 13–15].

Діяльність українських націонал-демократів знайшла відображення в історичній біографістиці. Яскравою постаттю в суспільно-політичному житті Західної України був С. Баран – провідний діяч УНДО, один з організаторів Українського клубу в польському парламенті. До недавнього часу про нього у нашому розпорядженні були фрагментарні відомості. І лише стараннями А. Шептицької ця прогалина переважно заповнена [29]. Аналогічну роботу виконав Я. Комарницький, дослідивши громадсько-політичну діяльність В. Мудрого. Історичний персонаж зображений як один із лідерів західноукраїнського політикуму міжвоєнного періоду. З'ясовано, що у політичній і парламентській діяльності В. Мудрий дотримував легальних демократичних методів боротьби, відстоював еволюційно-поступове просування до незалежності шляхом піднесення національної свідомості українців [30; 31]. У статті Я. Малика та А. Прокопа висвітлено парламентську діяльність М. Галущинського – депутата сенату міжвоєнної Польщі [32].

Отже, проаналізовані історіографічні джерела засвідчили значний приріст наукових історичних знань з літопису Українського національно-демократичного об'єднання. Порівняно добре вивчена організаційно-політична діяльність та зовнішні орієнтації УНДО, еволюція її політичної тактики, участь націонал-демократів у виборчих кампаніях, персональний склад і внутрішня організація українського парламентського представництва. Назагал історики кваліфікують українську націонал-демократію важливою націєтворчою силою, яка виступала за конституційну демократію та незалежність України, прагнула до соціальної справедливості. Водночас немало аспектів цієї проблеми потребують подальшого наукового пошуку, як-от: організаційна структура, мережа, соціальний склад та функціонування низових ланок УНДО, персональна діяльність провідних членів партії, вплив зовнішньополітичних чинників на політику “нормалізації”. Не знімається з порядку денного питання про створення узагальнювального дослідження з історії української націонал-демократії.

Література

1. Кугутяк М. Історіографія українського національно-демократичного руху (1918–1939 рр.) / Микола Кугутяк // Галичина. — Івано-Франківськ, 2002. — № 8. — С. 54–69.
2. Кульчицький С. В. Україна між двома війнами (1921–1939 рр.) / С. В. Кульчицький. — К. : ВД “Альтернативи”, 1999. — 336 с.
3. Васюта І. К. Політична історія Західної України (1918–1939) / І. К. Васюта. — Львів : Каменяр, 2006. — 335 с.
4. Політична історія України. XX століття : у 6-ти т. — К. : Генеза, 2002. — Т. 5 : Українці за межами УРСР (1918–1940). — К. , 2003. — 720 с.
5. Васюта І. Перегрупування в західноукраїнському національному русі в перші роки по анексії Східної Галичини / Іван Васюта // Вісник Львівського університету. — 1999. — Вип. 34. — С. 341–354. — (Серія історична).
6. Соляр І. Консолідаційні процеси національно-державницьких сил Західної України (1923–1928) / Ігор Соляр. — Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2010. — 160 с.
7. Кугутяк М. Історія української націонал-демократії (1918–1929). Т. 1 / Микола Кугутяк. — К. — Івано-Франківськ : Плай, 2002. — 536 с.
8. Соляр І. Українське національно-демократичне об'єднання : перший період діяльності (1925–1928) / Ігор Соляр. — Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. — 1995. — 71 с.
9. Федик І. УНДО, ОУН : ставлення до Польщі / Іван Федик. — Львів : Б. в., 1998. — 80 с.
10. Кугутяк М. Українське національно-демократичне об'єднання : активізація діяльності, посилення громадсько-політичних впливів (1928–1930) / Микола Кугутяк // Галичина. — Івано-Франківськ, 1999. — № 3. — С. 24–34; 2000. — № 4. — С. 90–96.
11. Соляр І. Перемиський повітовий комітет УНДО / Ігор Соляр // Перемишль і Перемиська земля протягом віків (3). Інституції. Збірн. наук. праць та матеріалів Міжнародної наукової конференції. — Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2003. — С. 124–132.
12. Соляр І. Народна організація українців Львова (1920–1930-ті роки) / Ігор Соляр // Україна : культурна спадщина, національна свідомість, державність. — Вип. 16. — Львів, 2008. — С. 406–413.
13. Скович І. Повітовий комітет УНДО у суспільно-політичному житті Борщівщини середини 20-х – кінця 30-х рр. XX ст. / Ігор Скович. — Львів : Краєзнавче товариство “Джерело”, 1995. — 56 с.
14. Зайцев О. Політичні партії Західної України у парламентських виборах 1928 р. / Олександр Зайцев // Україна : культурна спадщина, національна свідомість, державність. — Львів, 1996. — Вип. 2. — С. 172–186.
15. Зайцев О. Представники українських політичних партій Західної України в парламенті Польщі (1922–1939) / Олександр Зайцев // Укр. іст. журн. — 1993. — № 1. — С. 72–84.
16. Іваник М. М. Система органів місцевого самоврядування в Галичині у 1919–1939 рр. Історико-правовий аспект / М. М. Іваник, С. В. Кондрачук. — Львів, 2007. — 252 с.
17. Зашкільняк Л. Українсько-польське порозуміння 1935 р. (за матеріалами архіву Я. С. Лося) / Леонід Зашкільняк // Проблеми слов'янознавства : Міжвідомчий науковий збірник. — Львів, 1996. — Вип. 48. — С. 62–72.
18. Зашкільняк Л. Генеза і наслідки українсько-польської нормалізації 1935 р. / Леонід Зашкільняк // Polska i Ukraina : Sojusz 1920 roku i jego następstwa. — Toruń, 1997. — S. 431–454.

19. Швагуляк М. Західноукраїнська суспільність напередодні та під час німецько-польської війни 1939 р. / Михайло Швагуляк // Україна : культурна спадщина, національна свідомість, державність : міжвідомчий збірник наукових праць. — К., 1992. — Вип. 1. — С. 143–172.
20. Швагуляк М. Партійні поділи і загальнонаціональні інтереси. Проблема політичної консолідації українського національного руху Галичини (1919–1939) / Михайло Швагуляк // Сучасність. — 1994. — № 2. — С. 77–82.
21. Хрусьов Б. Г. Політична діяльність Українського національно-демократичного об'єднання (1925–1939 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук / Б. Г. Хрусьов. — Чернівці, 2008. — 20 с.
22. Бурковська І. Проблема польсько-українського політичного компромісу в діяльності УНДО (1925–1935) / Ірина Бурковська // Розбудова держави. — 1997. — № 1. — С. 26–32.
23. Бурковська І. Зовнішньополітичні орієнтири УНДО (1925–1935) / Ірина Бурковська // Наукові зошити історич. фак-ту Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка : зб. наук. праць. — Львів, 2000. — Вип. 3. — С. 140–145.
24. Соляр І. Я. Зовнішні орієнтації національно-державницьких партій Західної України (1923 — 1939) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. істор. наук / І. Я. Соляр. — Івано-Франківськ, 2012. — 34 с.
25. Кондратюк О. К. Аграрне питання в програмах та діяльності українських політичних партій Західної України (1919–1939 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук / О. К. Кондратюк. — Львів, 1997. — 27 с.
26. Кучерепа М. М. Зародження та діяльність на Волині українських політичних партій та громадських організацій в 1921–1939 рр. / М. М. Кучерепа : зб. навч.-метод. матеріалів і наукових статей історичного факультету. — Луцьк, 1995. — Вип. 1. — С. 69–78.
27. Kuczerępa M. Polityka II Rzeczypospolitej wobec Ukraińców na Wołyniu w latach 1921–1939 / Mykoła Kuczerępa // Przegląd Wschodni. — 1997. — T. IV. — Z. 1. — S. 139–154.
28. Цецик Я. П. Діяльність українських національних партій на Волині у міжвоєнний період : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук / Я. П. Цецик. — Чернівці, 2008. — 20 с.
29. Шептицька Л. Б. Громадсько-політична діяльність Степана Барана (1879–1953) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук / Л. Б. Шептицька. — Львів, 2008. — 18 с.
30. Комарницький Я. М. Громадсько-політична діяльність Василя Мудрого (1893–1966 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук / Я. М. Комарницький. — Львів, 2008. — 20 с.
31. Качараба С. Василь Мудрий — громадський діяч, політик, публіцист / Степан Качараба, Ярослав Комарницький. — Дрогобич, 2009. — 240 с.
32. Малик Я. Михайло Галушинський : період парламентської діяльності / Ярослав Малик, Андрій Прокіп // Наукові зошити історичного факультету. Львівський національний університет імені Івана Франка : збірн. наук. праць. — Львів, 2000. — Вип. 3. — С. 133–139.

The article analyzes the work of contemporary Ukrainian historians on the activities of UNDO. Shown priority areas of research, personalized contribution of scientists to study scientific problems to be of the process of accretion of scientific historical knowledge, determines the issues that need further consideration.

Key words: historiography, historiography source, UNDO, national democratic movement, political tactics, Western Ukraine.